

دانشگاه افسری امام علی (ع)
معاونت پژوهش

مبانی روان‌شناسی نظامی

جهانبخش صادقی

سیاوش شایسته

سید حسین آتش

سید مجتبی مرئی

مهرداد داداشی

تهران

۱۳۹۴

عنوان و نام پدیدآور	مبانی روان‌شناسی نظامی / جهانپخش صادقی ... [و دیگران]
مشخصات نشر	تهران : دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۰۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۲-۲۶-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	جهانپخش صادقی، سیاوش شایسته، سیدحسین آتشی، سیدمجتبی مرئی، مهدی داداشی.
موضوع	روان‌شناسی نظامی
سبب افزوده	صادقی، جهانپخش
نوع افزوده	دانشگاه افسری امام علی (ع)
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۴ م/۲/۲۳/۲۲
رده‌بندی دی‌سی	۰۰۱۹/۳۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۹۷۶۱۰

عنوان کتاب:	مبانی روان‌شناسی نظامی
مؤلفان:	جهانپخش صادقی، سیاوش شایسته، سیدحسین آتشی، سیدمجتبی مرئی، مهدی داداشی
ویراستار و صفحه‌آرا:	جهانپخش صادقی
طراح جلد:	محمد مهدی کمالی
مدیر مسئول انتشارات:	حمیدرضا بیات
شمارگان:	۱۰۰۰
قیمت:	۱۴۰۰۰۰ ریال
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۴
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۲-۲۶-۲
صندوق پستی:	۱۳۱۷۸۹۳۴۷
تلفن:	۶۶۴۶۷۴۴۴
پست الکترونیک:	Imamali.nashr93@gmail.com

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی (ره)، نرسیده به میدان حر، دانشگاه افسری امام علی (ع)، معاونت پژوهش.
 کلیه حقوق برای دانشگاه افسری امام علی (ع) محفوظ است.

سخن انتشارات معاونت پژوهش دانشگاه افسری امام علی^(ع)

دانشگاه افسری امام علی^(ع) با توجه به قدمت و سابقه حرفه‌ای خود، سال‌ها است که با تهیه و تدوین کتب علمی، نظامی و آموزشی مورد نیاز، سعی در تعالی روز به روز دانش دانشجویان این دانشگاه دارد؛ و با هدف پرورش دانشجویان دانش‌مدار، هوشمند و متعهد، رادای پاسداری و دفاع از تمامیت ارضی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، گام‌های استوار و مؤثری برداشته است.

بر اساس صورت‌سورای پژوهشی و آموزشی دانشگاه، چاپ و نشر کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی با توجه کار قرار گرفته و در راستای تحقق این هدف، با حمایت از تألیف، گردآوری و تدوین کتب علمی، نخست منابع درسی مورد نیاز تأمین گردیده و در مرحله بعد، تدوین منابع علمی، کمک آموزشی و پژوهشی در دستور کار قرار گرفته است. برای چاپ کتاب، علاوه بر ارزش علمی، می‌بایست اهداف عالی ارتش جمهوری اسلامی ایران، اهتمام به محتوای آموزشی و معنوی کتاب، هماهنگی با سرفصل‌های وزارت علوم و کاربردی و تخصصی کتب، تدوین شده و ... لحاظ شود که دشواری‌ها و موانع راه بر هیچ یک از صاحب‌نظران پوییده نیست.

امید آنکه گام‌های ارزشمند و مفیدی که برایشه شده، سرآغاز حرکت و پویایی بیش از پیش این دانشگاه مقدس باشد.

از این‌رو از تمامی منتقدان، استادان و هیئت‌های علمی تمامی دانشگاه‌های کشور یاری و مدد می‌جویم تا آنکه هر گونه کاستی و نقص‌های احتمالی را هرچند کم و ناچیز باشند، متذکر گردند.

ان‌شاء...

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار مؤلفان
۳	فصل اول: مقدمه: آنچه روان‌شناسی نظامی
۳	تاریخچه
۷	نگاه اجمالی به روان‌شناسی نظامی
۹	خلاصه فصل
۱۰	سؤال‌هایی برای مرور مطالب
۱۱	فصل دوم: گزینش نیروی انسانی
۱۱	مقدمه
۱۲	معنی و مفهوم گزینش
۱۳	شیوه‌های انتخاب کارکنان
۱۴	انتخاب علمی کارکنان
۱۵	اهمیت و فلسفه انتخاب علمی کارکنان
۱۶	آزمون‌های روانی
۱۸	ویژگی‌های گزینش نظامی
۱۹	وسعت گزینش
۱۹	سیاست‌های عمومی گزینش نظامی
۲۲	ارزیابی داوطلبان استخدام افسری
۲۳	مصاحبه استخدامی
۲۴	خلاصه فصل
۲۶	سؤال‌هایی برای مرور مطالب
۲۷	فصل سوم: روحیه و عوامل مؤثر بر آن
۲۷	مقدمه
۲۹	ماهیت روحیه

۳۰	مؤلفه‌های روحیه.....
۳۲	عوامل تشکیل دهنده روحیه.....
۳۳	۱- عوامل موقعیتی و محیطی.....
۳۳	۲- عوامل ارزیابی فردی.....
۳۳	۳- عوامل انگیزشی و احساسی.....
۳۴	عوامل مؤثر بر روحیه:.....
۳۴	۱- عوامل شخصی.....
۳۴	۲- عوامل یگانی.....
۳۵	۳- عوامل سازمانی.....
۳۶	عوامل مؤثر بر تقویت روحیه.....
۳۷	شیره اسلام برای تقویت روحیه رزمندگان.....
۳۸	عوامل تضعیف روحیه از نظر اسلام.....
۳۹	سنجش روحیه.....
۴۰	خلاصه فصل.....
۴۱	سؤالی برای مرور ماه.....
۴۳	فصل چهارم: استرس شغلی و عملیات.....
۴۳	مقدمه.....
۴۵	استرس حرفه‌ای.....
۴۵	منابع وابسته به محیط کار.....
۴۵	استرس حرفه‌ای کنترل و نگرهبانی.....
۴۶	منابع استرس وابسته به خطر جسمانی.....
۴۶	منابع وابسته به تطبیق فرد با محیط.....
۴۶	نقش سازمانی و استرس.....
۴۷	تعارض و ابهام نقش: ایفای مسئولیت.....
۴۷	استرس ارتباطی.....
۴۹	استرس وابسته به جریان پیشرفت حرفه‌ای.....
۵۰	سازمان اداری به منزله منبع استرس.....
۵۰	منابع استرس در زندگی روزمره- زندگی خانوادگی.....
۵۱	ویژگی‌های موقعیت استرس‌زا.....
۵۲	ویژگی‌های روان‌شناختی و زیست‌شناختی فردی و محیط اجتماعی.....
۵۲	واکنش‌های استرس نبرد (CSR).....
۵۴	حجم جمعیت.....

عوامل علی و پیش‌گیری در CSR	۵۴
اصول درمان و پیش‌گیری	۵۷
خلاصه فصل	۵۹
سؤال‌هایی برای مرور مطالب	۶۰
فصل پنجم: اثرات عوامل محیطی بر عملکرد نظامی	۶۲
مقدمه	۶۲
اثرات محیط‌های گرم و سرد بر عملکرد نظامی	۶۴
ملاحظات نظری	۶۴
اثرات گرما و سرما بر رفتار و عملکرد	۶۵
کاربردهای عملی و ملاحظات نظامی	۶۷
اثرات بین‌های ارتفاع بر عملکرد نظامی	۷۱
ملاحظات مرتبط	۷۲
هیپودکسمیا در ارتفاع زیاد	۷۳
اثرات و عوارض حسب نصب شناختی و سایر عوارض	۷۷
عوارض شناختی روانی	۸۱
روش‌های کاهش اثرات و عوارض	۸۲
سایر فعل و انفعالات در ارتفاع	۸۵
خلاصه فصل	۸۶
سؤال‌هایی برای مرور مطالب	۸۷
فصل ششم: نفوذ اجتماعی	۸۸
مقدمه	۸۸
اطاعت و فرمان‌برداری	۹۰
اطاعت در موقعیت‌های واقعی	۹۴
روش‌های جلب اطاعت	۹۵
قدرت اجتماعی	۱۰۳
انواع قدرت	۱۰۳
رهبری	۱۰۴
نظریه‌های رهبری	۱۰۵
تعامل رهبران و پیروان	۱۰۶
خلاصه فصل	۱۰۶
سؤال‌هایی برای مرور مطالب	۱۰۷

فصل هفتم: شایعه و راه‌های مقابله با آن	۱۰۸
مقدمه	۱۰۸
شایعه و مفاهیم مرتبط	۱۰۹
مراحل و روند شایعه	۱۱۳
انگیزه‌ها و علل شایعه‌پردازی	۱۱۴
روش‌های مورد استفاده در عادی‌سازی شایعه	۱۱۷
فرایند، طبقه‌بندی و انواع شایعه	۱۱۷
جلوگیری از شایعه و برخورد با آن	۱۱۹
شایعه‌پراستی در صدر اسلام	۱۲۳
خلاصه فصل	۱۲۵
سؤال‌هایی برای مرور مطالب	۱۲۷
فصل هشتم: شخصیت	۱۲۸
مقدمه	۱۲۸
شخصیت و تعاریف مختلف آن	۱۳۰
نظریه‌های عاملی شخصیت	۱۳۱
رویکرد صفات گوردن آلپورت و ریشه‌شناسی	۱۳۱
مدل سه‌عاملی آیزنک	۱۳۲
مدل پنج‌عاملی شخصیت	۱۳۳
شخصیت و انتخاب شغل	۱۳۴
تناسب شغل با شخصیت	۱۳۸
موفقیت شغلی و شخصیت با تأکید بر یافته‌های تحقیقی	۱۴۰
خلاصه فصل	۱۴۳
سؤال‌هایی برای مرور مطالب	۱۴۵
فصل نهم: عوارض عصبی روانی ناشی از جنگ	۱۴۶
مقدمه	۱۴۶
تعریف و تاریخچه عوارض عصبی و روانی ناشی از جنگ	۱۴۹
انواع عوارض عصبی و روانی ناشی از جنگ	۱۵۰
نیوروزهای بحرانی	۱۵۰
اختلال استرس پس از سانحه (PTSD)	۱۵۵
افسردگی	۱۵۹
اختلالات روانی با منشأ عضوی	۱۶۰

۱۶۱	 خلاصه فصل
۱۶۲	 سؤال‌هایی برای مرور مطالب
۱۶۴	 فصل دهم: سوء مصرف داروها و مواد مخدر
۱۶۴	 مقدمه
۱۶۵	 تعریف اعتیاد
۱۶۶	 انواع اعتیاد
۱۶۷	 معتاد کیست؟
۱۶۷	 تشخیص فرد معتاد
۱۶۸	 آشنایی با ابزار مصرف مواد مخدر
۱۶۸	 عوارض اعتیاد به مواد مخدر
۱۷۰	 علل و زمینه‌های اعتیاد به مواد مخدر
۱۷۲	 انواع مواد مخدر
۱۷۹	 خلاصه فصل
۱۸۰	 سؤال‌هایی برای مرور مطالب
۱۸۱	 منابع
۱۸۱	 منابع فارسی
۱۸۴	 منابع خارجی
۱۸۶	 واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۱۸۹	 واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۱۹۲	 نمایه اعلام
۱۹۷	 نمایه موضوعی

پیشگفتار مؤلفان

روان‌شناسی گذشته‌ای طولانی اما تاریخچه‌ای کوتاه دارد. اندیشمندان از دیرباز به مباحث روان‌شناختی علاقه‌مند بوده‌اند، اما تا اواخر قرن نوزدهم میلادی روان‌شناسی رشته‌ای مستقل محسوب نمی‌شد. رشد و ترقی روان‌شناسی به‌عنوان یک علم، به‌ویژه از اواخر قرن نوزدهم، نشان شتاب یافت که امروزه در عرصه‌های مختلف زندگی حضور دارد و با سایر شاخه‌های علمی پیوندی نزدیک است. این رشته علمی نیز مانند سایر علوم به مرور زمان رشد و تکامل یافته است و مانند آنها از روش‌ها و اصول تحقیق علمی استفاده می‌کند.

اگرچه تاریخچه نظام‌گری روان‌شناسی از زمان سال پیش بازمی‌گردد، اما روان‌شناسی نظامی به عنوان شاخه‌ای از روان‌شناسی علمی تحولی نوین است که قدمت آن حتی به یک قرن هم نمی‌رسد. اوج گرفتن جنگ جهانی اول و لزوم اعزام میلیون‌ها نفر به مناطق نبرد الزام جدیدی را در زمینه غربال‌گری و دسته‌بندی افراد ایجاد کرد که تحقق آن در حیطه علم نوظهور روان‌شناسی امکان‌پذیر بود. لذا نخستین کوشش‌ها برای ساختن ابزارهایی برای این منظور آغاز و به ابداع آزمون‌های تطبیقی آنها و بتا منجر شد. از این مقطع به بعد بود که اهمیت یافته‌های پژوهشی روان‌شناسی برای قلمرو نظامی مورد توجه قرار گرفت و رابطه توأم با همزیستی و حمایت متقابل بین روان‌شناسی و ارتش روز به روز مستحکم‌تر گردید. نیروهای مسلح به عنوان یک بستر آزمون‌گری، آزمایشگاه کاربردی برای آزمایش فرایندهای روان‌شناختی، و نیروی محرک آنزو جهت‌دهی به پژوهش و نوآوری در روان‌شناسی ایفای نقش کرده‌اند، و از سوی دیگر نیز روان‌شناسی یافته‌های علمی خود را در اختیار ارتش‌ها قرار داده است.

روان‌شناسی هوانوردی نیز در جنگ جهانی اول پا به عرصه وجود گذاشت و تمرکز اصلی آن بر غربال‌گری روان‌شناختی خلبانان به منظور انتخاب افرادی بود که بیشترین احتمال موفقیت را در طی کردن آموزش‌ها و اجتناب از سوانح هوایی داشتند. با پیچیده‌تر شدن جنگ‌ها و فناوری‌های به کار رفته در آنها موضوعاتی از قبیل

گزینش، آموزش، عملیات روانی، انگیزش، رهبری، اختلال‌های روانی ناشی از جنگ، و بهداشت روانی بیش از پیش در کانون توجه قرار گرفت و در ارتش‌های مدرن برای انجام پژوهش در این زمینه منابع قابل توجهی اختصاص یافت.

جنگ جهانی دوم به استقرار و تثبیت نقش روان‌شناسی در حوزه نظامی کمک کرد. روان‌شناسی نظامی از زمان جنگ جهانی دوم و پس از آن در خلال جنگ کره، جنگ ویتنام، جنگ عراق علیه ایران، جنگ‌های خلیج فارس و جنگ افغانستان مسیر رشد و تکامل خود را طی کرد و به رونق و شکوفایی رسید و عنصری کلیدی و اساسی در جرعه نظامی محسوب می‌شود.

با توجه به محدودیت منابع مناسب فارسی در زمینه روان‌شناسی نظامی در بازار کتاب و عدم نظایر منابع موجود با سرفصل‌های مصوب وزارت علوم، تصمیم گرفته شد که با استفاده از منابع فارسی و خارجی در دسترس کتاب روان‌شناسی نظامی برای تدریس در ۲ واحد درسی تهیه گردد. لذا هر یک از مؤلفان بر حسب علاقه و تمایل خود مسئولیت دو فصل از کتاب را بر عهده گرفتند. لازم به یادآوری است که فصل پنجم کتاب ترجمه و اقتباسی است از دو فصل کتاب روان‌شناسی نظامی تألیف ریون گال و دیوید منگلسدورف. اگرچه مباحث مطرح در حوزه روان‌شناسی نظامی بسیار وسیع‌تر از مطالب مطرح شده در این کتاب است اما به دلیل محدودیت واحد درسی سعی شده است اهم مطالب مرتبط مطرح گردد. لذا در قالب دو فصل پس از بیان مقدمه و تاریخچه شکل‌گیری و تکامل روان‌شناسی نظامی، مودیف درینش در نیروهای نظامی، روحیه و اهمیت توجه به آن در قوای نظامی، استرس و تاثیر آن بر عملکرد نظامی به ویژه در منطقه نبرد، اثرات ارتفاع و آب و هوای گرم و سرد بر دینرسی و اجرای مأموریت‌های نظامی، نفوذ اجتماعی، شایعه و راه‌های مقابله با آن، اهمیت شخصیت و انطباق آن با شغل نظامی‌گری، عوارض و اختلالات روانی ناشی از جنگ، و این‌ها را سوء مصرف مواد مخدر در محیط‌های نظامی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در پایان از اهتمام معاونت پژوهش دانشگاه افسری امام علی^(ع) برای چاپ این اثر قدردانی می‌کنیم. امید است دانشجویان و استادان محترم با بیان پیشنهادات خود در مورد این کتاب و گوشزد نمودن نقصان‌های احتمالی موجب غنای بیشتر آن در چاپ‌های بعدی شوند.